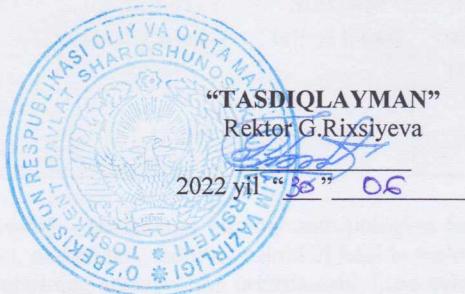

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

O'RGANILAYOTGAN MINTAQА (MAMLAKАT) IJTIMOIY
ANTROPOLOGIYASI
FANINING O'QUV DASTURI

- Bilim sohasi: 200 000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lif sohasi: 220000 – Gumanitar fanlar
Mutaxassislik: 70230501 – Etnografiya, etnologiya va antropologiya

Toshkent – 2022

Chuan Meng Yuan ~~DBS~~
Chuan Meng Yuan

Fan/modul kodi O'MIA1104	O'quv yili 2022-2023	Semestr 1	ECTS - Kreditlar 4	
Fan/modul turi majburiy	Ta'lim tili O'zbek	Haftadagi dars soatlari 4		
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	O'rganilayotgan mintaqqa (mamlakat) ijtimoiy antropologiyasi	48	72	120
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga ijtimoiy antropologiya fani va uning rivojlanish bosqichlari, maktablari, tadqiqot usulublari haqida tushuncha berish, Markaziy Osiyo xalqlarining antropoligik tasniflanishi, ijtimoiy lashuv jarayoni jamiyatning ijtimoiy tuzilishi bilan o'zaro bog'liqligi, ijtimoiy psixologiya, turli submadaniyatlarni, tashkilotlarni va boshqalarni ijtimoilashuvga ta'sirini tushuntiradi, shuningdek, sohaga oid tadqiqotlarni olib borish va o'quv amaliyotiga tayyorlashdan iborat. Fanning vazifasi - nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, ijtimoiy antropoligik tadqiqotlarning paydo bo'lishi va rivojlanish bosqichlari, tadqiqotlarning tashkil etish, dolzarb yo'nalishlarni belgilash, antropoligik tadqiqotlarning dolzarb muammolari va ahamiyatini ochib berish.			
	II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. O'rganilayotgan mintaqqa (mamlakat) ijtimoiy antropologiyasi faniga kirish, fanning maqsad va vazifalari. Ijtimoiy antropologiya tushunchasi va uning boshqa ijtimoiy fanlar bilan aloqasi, ijtimoiy antropologiyaning fan sifatida shakllanish bosqichlari, zamonaviy antropologiyada: mintaqaviy va nazariy ixtisoslashuv, madaniyatlar orasidagi farqli jihatlar, dunyo xalqlari madaniyatlarini tizimilashtirish muammolari, klassik etnografik tadqiqotlarning ijtimoiy antropologiya fani uchun ahamiyati, E.Durgeym va Marsel Moss: ijtimoiy antropologiya asoschilari sifatida; Klod Levi-Stross, F.Boas, A.Redkliff-Braun va Bronislav Malinovskiy, Evans-Prichardlarning ijtimoiy antropologiya fani rivojiga qo'shgan hissasi. 2-mavzu. Antropologiya yo'nalishlari Ijtmioiy (madaniy), arxeologik, biologik (jismoniy), lingvistik antropologiya yo'nalishlari.			

3-mavzu. Ijtimoiy antropologiya tarixi.

Antik va o‘rtalashtirishlarning shakllanishi. Etnotsentrizm. Sayyohat va antropologiya: Afanasiy Nikitin va Marko Polo. Buyuk geografik kashfiyotlar davri va ijtimoiy (madaniy) antropologik ma’lumotlarning to‘planishi kuchayishi. Yevropa uyg‘onish davrida madaniy antropologiya. Volter, J.J. Russo va M.A. de Kondorsening insoniyat tafakkuri rivojlanishi xususidagi fikrlari. Romantizm i etnografiya.

4-mavzu. Ijtimoiy-madaniy antropologiya fanida nazariyalar

Antik davr va Qadimgi Sharq davlatlarida antropologik nazariyalar. O‘rtalashtirishlarning shakllanishi. Yevropasida antropologik nazariya. XIX asr boshi va XVI asrda Evolyutsionizm. Diffuzionizm. Sotsiologik va psixologik yo‘nalishlar. Funksionalizm va strukturalizm. «Shaxs va madaniyat» maktabi. Postmodernizm.

5-mavzu. Markaziy Osiyo mintaqasi kesimida tadqiqotlar tashkil etishning ahamiyati.

Antropologiya fanida mintaqaviy tadqiqotlar o‘tkazilishining ahamiyati, Markaziy Osiyoga hududiy yondashuv va uning dolzarb muammolari, hududiy tadqiqotlarni o‘tkazishda “tuzemniy”, “mestniy” va “gibrat” tushunchalariga e’tibor, G‘arb ilm fanida Markaziy Osiyo antropologiyasi, Markaziy Osiyoda faoliyat yurutuvchi antropologiya markazlari.

6-mavzu. Markaziy Osiyo mintaqasida madaniyat rivojining asosiy bosqichlari va qonuniyatlarini

Madaniyat avlodlar o‘rtasidagi ijtimoiy bog‘lanishning muhim xalqasi. Madaniy davrlar tushunchasi. Ibtidoiy jamiyatning shakllanishi va sotsial tuzilishi. Tarix va madaniyat tiplarining mintaqalashtirilishi. Madaniyat va sivilizatsiya. Moddiy va ma’naviy madaniyat. Ma’naviy madaniyatning tarkibiy tuzilishi. “Madaniy hayot” va “Ijtimoiy hayot” tushunchalari. Sotsiomadaniyat, submadaniyat, sub’ektiv madaniyat, ekologik madaniyat va texnomadaniyat. Jahon xalqlarining madaniyatidagi o‘ziga xoslik va umumiylilik. Hozirgi sharoitda universal texnologiyalar, axborot tarqatishning globallashuvi. XX asr boshlarida madaniyat rivojidagi yangi yo‘nalishlar.

7-mavzu. Markaziy Osiyoda etniklik tushunchasi.

Etnos va etniklik, etnos muammosi bilan bog‘liq qarashlar va nazariyalar, hudud, til, iqtisod, madaniyat, tarixiy qismatning umumiyligi Markaziy Osiyo xalqlarining milliy xarakteri, globallashuv sharoitida Markaziy Osiyo xalqlarining madaniy o‘ziga xosligini rivojlanishi, Markaziy Osiyo xalqlarining milliy o‘zligi: tarixiy madaniy asoslari va shakllanishi.

8-mavzu. Ijtimoiy antropologiyada identiklik tushunchasi.

Antropologik tadqiqotlarda zamonaviy tendensiyalar, identiklik tushunchasi, G'arb antropologik tadqiqotlarida Markaziy Osiyo xalqlari identikligi masalasi, mintaqqa xalqlarining identikligini istiqboli.

9-mavzu. Markaziy Osiyoda oila, nikoh va qarindoshlik munosabatlari

Oila, nikoh munosabatlari. Oila va nikoh turlari, jinslar orasida mehnat taqsimoti, ularning insoniyat taraxiy taraqqiyoti davomida o'zgarib borishi. Poligamiya, poliandriya, ekzogamiya, incest, nikohning zamonaviy turlari. Zamonaviy oila. Nikoh qoidalari. Nikoh va ajralishlar. Oilaning tipik bo'limagan shakllari. Tarixiy istiqbolda qarindosh-urug'chilik.

10-mavzu. Markaziy Osiyoda gender munosabatlari

Antropologiyada jins problematikasi. Gender-ijtimoiy-antropologik fenomen sifatida. Feministik proyektning asoslari. Dunyoda feministik xarakatlar. Emansipatsiya.

Ijtimoiy makom va ijtimoiy tengsizlik. «Ijtimoiy makom» tushunchasi. Tengsizlikning ijtimoiy madaniy va iqtisodiy asosi. Ijtimoiy stratifikatsiya va uning ko'rinishlari. Tengsizlik konsepsiyalari.

11-mavzu. Markaziy Osiyoda globallahuv va madaniy o'zgarishlar

Globallahuv sharoitida madaniyatni asrash muammolari. O'zaro madaniy ta'sir, globallahuv jarayonida madaniy taraqqiyotdagi transformatsiya masalari. Massmedia, zamonaviy ahborot vositalari xalqlarning turmush tarziga o'tkazayotgan ijobjiy va salbiy ta'siri.

12-mavzu. Sotsiogenez va jamoatchilik to'g'risida ilmiy qarashlar

Insoniyatning sotsiogenezi haqida ilmiy qarashlar, Sotsiogenez bosqichlari, Jamoatchilik tushunchasi haqida umumiy ta'riflar, Jamoatchilik hayoti va demokratiya , Sotsiogenet, Mehnat taqsimoti, Antrobiologiyaviy Instinkt, Faoliyat o'zbeklarning bola tarbiyasiga doir an'analari misolida.

13-mavzu. Din, «ibridoij tafakkur», sehrgarlik, marosimlar.

Ijtimoiy antropologiyada din tushunchasi, “Ibtidoij tafakkur” va Markaziy Osiyo xalqlarining qadimiy etiqod va marosimlari, sehrgarlik, Markaziy Osiyo xalqlari an'anaviy turmush tarzida shomonlik e'tiqodi.

14-mavzu: Markaziy Osiyo xalqlari ijtimoiy hayotida xo'jalik an'analarining tutgan o'rni.

An'anaviy xo'jalik tushunchasi, Markaziy Osiyo xalqlari an'anaviy xo'jaligi shakllari, ijtimoiy hayot va an'anaviy xo'jalik, xo'jalik madaniy

tiplar ilmiy konsepsiysi.

15-mavzu: Amaliy dala tadqiqotlari metodlari.

Ijtimoiy antropologiya metodologiyasi va tadqiqot hamda tahlil metodlari: antropologik tadqiqotlar prinsiplari; analitik metodlar, tadqiqot dasturi; empirik tadqiqotlar ko‘rinishlari; monografik tadqiqot; takroriy tadqiqot; dala tadqiqoti; hodisa tahlili; sotsiografiya; biografik metod; ilmiy eksperiment; sotsiodramaturgik va etnometodologik eksperimentlar; ijtimoiy-tarixiy eksperiment.

Empirik tadqiqot metodlari: ilmiy kuzatuvning farqli jihatlari; kuzatish turlari; bevosita kuzatuv metodi; etnograf va antropologlarning kuzatuvlari; kvaziantropologik kuzatuv; intervju va suhbat metodi; intervju tipologiyasi; formal va erkin intervju, ularning foydali jihatlari; xujjalarni umumiy tahlil qilish va ularni qo‘llash sohalari.

So‘rovnomalar. Tezkor etnografik baholash. Ehtiyojni baholash. Ijtimoiy ta’sirlarni baholash (social impact assessment, SIA). Fokus-guruhrilar.

III. Amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg‘ulotlarida talabalar Ijtimoiy antropologiya fanidan ma’ruza darslarida olgan nazariy bilimlarini mustahlash bilan birga, seminarlar mavzulari bo‘yicha tayyorgarlik ko‘rish jarayonida qo‘srimcha adapbiyotlar va tarixiy manbalar bilan tanishish orqali qo‘srimcha bilim oladilar. Natijada ularning bilim doiralari ilmiy jihatdan asoslangan holda kengayadi.

Amaliy mashg‘ulotlarining taxminiy tavsiya etiladigan mavzulari:

1. O‘rganilayotgan mintaqqa (mamlakat) ijtimoiy antropologiyasi asoslarini faniga kirish, fanning maqsad va vazifalari.
2. Antropologiya yo‘nalishlari
3. Ijtimoiy antropologiya tarixi
4. Ijtimoiy-madaniy antropologiya fanida nazariyalar
5. Markaziy Osyo mintaqasi kesimida tadqiqotlar tashkil etishning ahamiyati
6. Markaziy Osyo mintaqasida madaniyat rivojining asosiy bosqichlari va qonuniyatlari
7. Markaziy Osyoda etniklik tushunchasi
8. Ijtimoiy antropologiyada identiklik tushunchasi
9. Markaziy Osyoda oila, nikoh va qarindoshlik munosabatlari
10. Markaziy Osyoda gender munosabatlari
11. Markaziy Osyoda globallashuv va madaniy o‘zgarishlar
12. Sotsiogenetika va jamoatchilik to‘g‘risida ilmiy qarashlar
13. Din, «ibrido tafakkur», sehrgarlik, marosimlar
14. Markaziy Osyo xalqlari ijtimoiy hayotida xo‘jalik aloqalarini tutgan o‘rni

15. Amaliy dala tadqiqotlari metodlari

Amaliy mashg'ulotlarini tashkil etish bo'yicha kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini yanada boyitadilar. Shuningdek, darslik va o'quv qo'llanmalar asosida talabalar bilimlarini mustahkamlashga erishish, tarqatma materiallardan foydalanish, ilmiy maqolalar va tezislarni chop etish orqali talabalar bilimini oshirish, mavzular bo'yicha ko'rgazmali qurollar tayyorlash va boshqalar tavsiya etiladi.

IV. Mustaqil ta'lif va mustaqil ishlar

Talaba mustaqil ishni tayyorlashda fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- darslik va o'quv qo'llanmalari bo'yicha fan boblari va mavzularni o'rghanish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish;
- maxsus adapiyotlar bo'yicha fanlar bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash;
- talabalarning o'quv-ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarishi bilan bog'liq bo'lgan fanlar bo'limlari va mavzularini chuqur o'rghanish;
- faol va muammoli o'qitish uslublaridan foydalanadigan o'quv mashg'ulotlari.

Tavsiya etiladigan mustaqil ishlarning mavzulari:

1. Ijtimoiy antropologiyaning boshqa fanlar bilan aloqasi
2. Ijtimoiy antropologiyada tadqiqot usullari (Redkliff-Braun)
3. Ijtimoiy antropologiyada kuzatish usuli (B.Malinovskiy)
4. Madaniyat turlari va tiplari.
5. Evolyutsionizmning umumiyligi tavsifi madaniyatni o'rGANISHNING usuli sifatida.
6. E.Teyloring animizm nazariyasi.
7. J.Frezer: magiya, din va fan o'zaro aloqasi.
8. Antropologiyaning sotsiologik maktabi. E. Dyurkgeymning ijtimoiy faktlarni o'rGANISH metodi.
9. Antropologiyaning sotsiologik maktabi. Levi-Bryulning nazariy konsepsiysi.
10. Amerika tarixiy-madaniy maktabi: F. Boasning antropologik konsepsiysi.
11. Diffuzionizmning umumiyligi tavsifi.
12. Germaniyada diffuzionizm (Ratsel va Grebner).
13. L. Frobeniusning Afrika madaniyatlarini diffuzionistik tahlili.

	14. Angliyada gipperdiffuzionizm (Eliot-Smit, Perri). 15. Madaniyatni o'rganishda biologik yo'nalish va uning ikki asosiy shakllari. 16. Madaniyatni o'rganishda irqiy-antropologik yo'nalishning o'rni. 17. Gobino g'oyalari va O. Ammon va J. Lapuj tadqiqotlari.
3.	V. Ta'lim natijalarini (Kasbiy kompetentsiyalar) Magistr bilishi kerak: - Ijtimoiy antropologiya asoslari muammolarini yo'nalishlari: amalga oshirilayotgan tadqiqotlar va bajarilishi lozim bo'lgan muammolar xaqida tasavvur va bilimga ega bo'lishi; - Ijtimoiy antropologik tadqiqotlarni tashkil etish, o'tkazish ko'nikmalariga ega bo'lish; - Talaba Ijtimoiy antropologiya asoslari fani doirasida ilmiy tadqiqotlar bajarish, tadqiqotlarni amaliyotga joriy etish, tarixiy ilmiy bilimlarning rivojlanishida Ijtimoiy antropologiya fanining o'rni va ro'li, ahamiyati xaqida malakaga ega bo'lishi kerak.
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: - ma'ruzalar; - interfaol keys-stadilar; - seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); - guruhlarda ishlash; - taqdimotlarni qilish; - individual loyihalari; - jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalari.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushoxada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	Asosiy adabiyotlar 1. Алан Барнард 2009. Социальная антропология: исследуя социальную жизнь людей. // М., ИЭА РАН, 2009. - 244 с. с илл. - 13ВК 5-201-14592-2 2. Кравченко А.И. Социальная антропология: Учебное пособие для вузов. — 2-е изд. — М.: Академический Проект, 2005. - 544 с. («Gaudeamus»). ISBN 5-8291-0529-2 (Академический Проект).

3. Минюшев Ф.И. Социальная антропология // Учебное пособие для студентов высших учебных, 2005. с. 288, 2004. ISBN: 5-8291-0465-2, 5-902357-13-6.

Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.
5. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olıyanob xalqımız bilan birga quramiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 488 b.
6. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovidir. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017.
7. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va forovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017.
8. Evans-pritchard e. E. Social Anthropology// london : Cohen & West ltd. p.p. 140.
9. Edmund Leach. Social Anthropology. 1982. p.p. 253.
10. Nikishenkov A.A. Istorya britanskoy sotsialnoy antropologii – Spb.: Iz datelsvno Sank-Peterburgskogo universiteta, 2008. — 496 s.
11. Alan Barnard. Social Anthropology: Investigation Human Social Life. M., ИЭА РАН, 2009. - 244 c.
12. Antropoliya sotsialnix peremen. Issledovaniya po sotsialno-kulturnoy antropologii: sbornik st./[otv. red. E. Guchinova, G. Komarova]. –M.: (POSSPEN) 2011. s. 758.
13. Belik A.A. Kulturnaya (Sotsialnaya) Antropoliya. Uchebnoe posobiye. Moskva, 2009. -329 s.

Axborot manbalari:

14. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi hukumat portali.
15. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. www.krugosvet.ru
16. www.yk.com
17. www.centrasia.ru
18. www.yandex.ru

7.	O'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ul: B.A.Odilov - TDSHU, "Markaziy Osiyo xalqlari tarixi va etnologiyasi" kafedrasи katta o'qituvchisi, PhD.
9.	Taqrizchilar: A.X. Doniyorov – TDSHU professori, t.f.d., prof. A.R. Qayumov – O'zRFA Tarix instituti, Etnologiya va antropologiya markazi katta ilmiy xodimi, t.f.n., dots.